

Kort fra 1874 over Vesterås forløb i den nordlige del af byen. Kortet er tegnet før Borberggade/Ved Stranden kom til.
 Kilde: Historiske Kort på nettet, www.hkpn.gst.dk.

AF
KIRSTINE
SCHRØDER
HANSEN

Den gamle Vesterå

En byudvidelse af skrald

Området omkring Vesterå i Aalborg har i 2019 været præget af maskiner, anlægsarbejde og afspærring – der er nemlig blevet gravet på livet løs i forbindelse med nedlæggelse af kloakrør. Det gav samtidig arkæologerne en unik mulighed for at kigge direkte ned i og omkring den nu nedlagte Vesterå, der siden middelalderen har været en af indsejlingsmulighederne til Aalborg by.

I 1700-tallet udvidedes middelalderbyen, og netop denne del af byen fremkommer nu under et virvar af fjernvarmerør, gamle kloakker og kabler. Arkæologerne har aldrig gravet så nordligt som i dette tilfælde, og udgravningerne af Vesterås bolværker fra 1700-tallet og fund herfra i forbindelse med anlægsarbejdet fortæller ganske meget om Aalborgs byudvidelse og kontakter med både ind- og udland på den tid.

I dag er det eneste tegn på åløbet gadenavnet Vesterå, men helt op til slutningen af 1800-tallet løb en å fra Algade, ned langs Helligåndsklostrets vestside, videre over Bispensgade langs den nuværende gade Vesterå og ned til Strandvejen. Åen var en forgrening af Østerå og byens voldgravssystem. Langs byens tidligere åforløb finder arkæologerne i dag bolværker, når asfalten er brudt op. Ved Vesterå ses bolværket som trævægge, der kan dateres til 1700-tallet, mens fundene strækker sig fra renæssancen, 1700-tallet og helt op til slutningen af 1800-tallet.

Bolværk, kaj og anker

Der er fremkommet mindst to faser af bolværk i Vesterå, hvoraf det ene bolværk udelukkende bestod af fyrretræ, mens et andet bestod af egetræspæle. Begge faser er konstrueret af nedrammede

En klassisk opbygning af bolværk. Her ses pæle nedrammet i fint strandsand med bagvedliggende tværgående brædder. Normalt er pælene sat ud mod vandet og den lige side ind mod land.

pæle på to til fire meters længde, hvorpå der er sømnet eller naglet tværgående brædder fast. Disse er også flere meter lange, men kun omkring 20 centimeter i bredden. På de tværgående brædder er der ligeledes sømnet eller naglet lodrette brædder eller stave fast. De er tilhugget i bunden, så de bedre kan stå fast i strandsandet. Pælene er efter registrering blevet taget op og savet over til prøver til dendrokronologi, så de kan dateres helt præcist.

Da de sidste analysesvar fra udgravningen stadig er undervejs, kan man ikke sige det med sikkerhed, men teorien er, at egetræsbolværket er bygget først. Egetræ har traditionelt været det fortrukne byggemateriale, så havde man det til rådighed, brugte man det. I 1700-tallet var Danmarks egetræsskove dog nærmest udryddede, og man måtte ty til andre træsorter, som fx fyrretræ, da dette var hurtigtvoksende. Der er forskellige opbygninger af bolværkerne, men da fyrretræsbolværkerne er noget mere ensartede og bedre bevarede end dem af egetræ, peger det i retning af, at sidstnævnte er noget ældre.

For første gang i Aalborg har man haft mulighed for at grave på bagsiden af et bolværk, og vi er blevet en del klogere på selve konstruktionen af bolværk i Aalborg. Der er indtil videre fundet fem såkaldte ankerkonstruktioner på bagsiden af bolværket i Vesterå. Der er tale om to-tre meter lange stykker træ – i disse tilfælde en kvart fyrretræsstamme – som ligger øst-vest. De er tættest ved selve bolværket flankeret af pæle på hver side, der er af varierende størrelse afhængig af ankerkonstruktionen. Vest for stolperne ligger en tilhugget stolpe nord-syd. Den er tappet, så den både sidder i spænd i den nederste stamme og i stolperne. Stammen går dog ikke helt op til bolværket, så der er ikke nogen forbindelse mellem anker og bolværksside. Det må betyde, at der

har været en nu manglende del, der har kunnet støtte bolværket mod at skride ud, som man ikke kunne se under udgravningen.

Ved Strandvejen er der fundet, hvad der tolkes som den gamle kaj ud mod Limfjorden. På kortmateriale fra 1798 synes den vestlige side af bolværket at ændre retning fra nord-syd til øst-vest, hvilket stemmer helt overens med det fundne bolværk, hvor man også kan se, at selve konstruktionen er en smule anderledes, end den ellers er set.

Vesterå – en skraldespand

Under udgravningen er der fremkommet et ret stort fundmateriale. Det vidner om, hvordan man enten har smidt affald eller tabt sine ejendele i og omkring åen.

I tiden efter middelalderen blev behovet for en udvidelse af Aalborg efterhånden større. Derfor vidner de mange fund også om, at det nuværende område Ved Stranden og Borgergade helt ud til Strandvejen er bygget op med affald akkumuleret længere inde fra byen – det ses tydeligt, at både fragmenter af genstande samt organisk affald som fx møddinger er blevet smidt ud i området, så Limfjordsgrænsen efterhånden er flyttet længere nordpå.

Men det, som dengang blot var affald smidt ud i og omkring Vesterå, er i dag en arkæologisk skattekasse med flere tusinde fragmenter af fad, stjertpotter, tagtegl, glasflasker, tallerkner af fajance og porcelæn, små figurer, ølkrus, stentøjskander, vinduesglas, kridtpiber, metalgenstande og meget andet. Der er i det gamle affald fundet tegn på både hjemligt og udenlandsk håndværk, hvilket viser, at handlen mellem Aalborg og udlandet på det tidspunkt har været ganske stor. Specielt metalgenstandene

Stabilisering af bolværkskonstruktionen på bagsiden af bolværket. Her ses den lange fyrtræsstamme i øst-vestgående retning med to opretstående pæle mod vest. Dertil en tværgående pæl, der sidder i spænd. Som det ses ved den røde streg, går fyrtræsstammen ikke helt hen til bolværkssiden (ses til venstre i billedet), og derfor må der have været en del, der mangler for, at bolværket er sikret mod skridning.

Fragment af keramikfigur. På figuren ses venstre side af en mand i kjole og hvidt med en stofserviet over armen og en flaske i hånden. Pyntegenstand fra 1700-1800-tallet. Usikkert om det har været en selvstændig figur, eller om den har haft en funktion.

To hoveder fra kridtpiber. Her er et eksempel på, at de kan være udsmykkede på enten selve pibehovedet eller hælen. Til højre ses en mand med trompet. Denne type blev produceret fra 1675 og opefter. Til venstre ses en dame med skulderåg. Begge er produceret i den hollandske by Gouda. Der er ved Vesterå også fundet piber med skrift og mønsterdekoration på stilken. Kridtpiber blev almindeligvis brugt i 1600-1800-tallet.

og kridtpiberne vidner om kontakter fra nær og fjern: en sølvske fra England med Dronning Victorias patentstempel, mønter fra Slesvig-Holsten, klædeplomber fra Holland og Rusland samt store mængder af kridtpiber, der stammer fra Holland. De mange fund af kridtpiber viser os tydeligt, at de kunne have mange forskellige udformninger og udsmykninger enten på stilken eller selve hovedet.

Et af de fineste fund er en flødekande, der er dekoreret med hornbemaling. Den er et strålende og meget flot eksempel på en ting, som tydeligvis er tabt og ikke smidt i åen. Den står helt uden at være fragmenteret og har sikkert været savnet af ejeren efter den er forsvundet ned i Vesterå. Også et mere eller mindre intakt anker fra en mindre båd er sunket til bunds i åens mudder.

Udgravningerne fortsætter i 2020 ved Ved Stranden, hvor der allerede også er blevet fundet bolværk fra Vesterå. Der er således masser af ny viden, der blot venter på at blive gravet frem fra det eftermiddelalderlige Aalborg.

Intakt flødekande tabt i Vesterå. Formentlig fra 1800-tallet. Både på ind- og udvendig side er den glaseret og derefter dekoreret med lys hornbemaling.

